

תרבות ירושלמית

במבע היסטורי: ארכיון הסרטים הדיגיטלי של סינמטק ירושלים

אלפי קטעי ארכיון נדירים מישראל של פעם ומבחר סרטים עלילתיים ותיעודיים תוצרת הארץ - ארכיון הסרטים הדיגיטלי, שהושק בחודש שעבר באתר סינמטק ירושלים, מהווה הצצה מרתקת לתקופות שונות במדינה מאת ד"ר אדם אקרמן

בספטמבר 2020, הושק ארכיון הסרטים הדיגיטלי הישראלי בסינמטק הירושלמי - jfc.org.il - המאפשר לצפות בסרטי קולנוע ישראליים לדורותיהם ובהיסטוריה המצולמת. תהליך הדיגיטציה של יותר מ-30 אלף פריטים על גבי כשני מיליון מטרים של פילם וכ-4,500 שעות יצירה תוצרת הארץ, החל משנת 2016 ונועד להמיר סרטי פילם לפורמטים דיגיטליים ברמה בינלאומית. המעבר לעידן הדיגיטלי, הציל את סרטי הפילם המתישנים והמתפוררים והפך אותם לאוצר אודיו-ויזואלי, המונגש באינטרנט לציבור הרחב וכך הציל אותם לדורות הבאים. ארכיון הסרטים, יצר פלטפורמה חדשנית ומקוונת לתרבות ולמחקר קולנועי. אוצרות קולנועיים בלתי ידועים, פילמים וסרטים נדירים שלא ניתן היה בעבר להקרינם, הובאו למסך הביתי באיכות גבוהה. האוצרות טמונים במרתפים מתחת לאדמה בתנאי טמפרטורה ושימור קפדניים. סטי צילומים ששכנו עשרות שנים בקורי פסאות פח עגולות אפורות, נשלפו והתנקו במכונת שטיפה מיוחדת, עברו סריקה בסורק פילמים משוכלל, הסלילים הסתלסלו בסורק סאונד והוחזרו לקופסאות הפח ברזולוציה 4K, האיכותית ביותר הקיימת כיום. ב-2019 נערך בסינמטק פסטיבל הרסטורציה הראשון,

בו הוקרנו קלסיקות בגרסה מחודשת בפורמט דיגיטלי - אחרי שעברו תיקון וניקוי והתאמת צבעים וסאונד. ארכיון הסרטים של הסינמטק הצטרף אחרי שדרוגו - לגופים נוספים ירושלמים, המשמרים תרבות והיסטוריה כמו גנזך המדינה, הארכיון הציוני, הספרייה הלאומית ויד ושם - אלא שהוא אינו ארכיון לאומי (והוא מוסד ללא כוונת רווח), אך בפועל מתפקד ככזה.

כאשר ייסדה ליה ון-ליר את ארכיון הסרטים בבית אגרון ב-1974, היא לא חלמה שהסינמטק יהפוך לאוצר המשמר 120 שנה של סרטים ישראליים, ולגוף המשמר גם תמונות ורגעים, המתעדים את ההיסטוריה של היישוב לפני קום המדינה ולאחריה. בשנת 1981 עבר הסינמטק למשכן החדש בדרך חרון שבגיא בן הינום. הוא היה למוסד תרבות ארצי להקרנת סרטים, לקורסי סים ולסדנאות בנושא הקולנוע. כן הוא היה למשכנו של ארכיון הסרטים הישראלי -

שהוקם על בסיס גנזך פרטי משפחתי קטן, שיצרה משפחת ון-ליר בביתה בחיפה. הפלטפורמה החדשה שנוצרה על ידי הארכיון כוללת שני מדורים עיקריים: "המבט האמנותי" המאפשר צפייה אונליין בסרטים עלילתיים ותיעודיים, קצרים וארוכים, תוצרת הארץ - ו"המבט ההיסטורי" - מסע אל הרגעים ההיסטוריים שהיו

המשך בעמ' 26

צילומים
ד"ר אדם אקרמן

תרבות ירושלמית

המשך מעמ' 24

צילומים
ד"ר אדם אקרמן

הציונות, שבראשה עמדה הנרייטה סאלה. סרטון מ-1947 מראה את חברי וערת החקירה של האו"ם מסיירים בירושלים. מאותה שנה, ייחודי הוא הסרטון של תגיגות ההכרזה של המלך ג'ורג' השישי, כאשר הנכבדים לכושים בכגרים חגיגיים של הממלכה.

מהסרטונים המעניינים עם קום המדינה, של העשור הראשון בתולדות ירושלים, ראוי לצפות ביום פתיחת הכנסת הראשונה בפברואר 1949, בבית פרומין ברחוב המלך ג'ורג'. השלג הכה בר שירר בעיר ב-1950, זכה לסיקור נרחב, כי כמפתיע השלג כיסה גם את תל אביב וכך ל השפלה במעטה לבן. מצערי יום העצמאות בחוצות ירושלים זוכים לאלפי צופים ברחובות, מהמרפסות ומהגגות. פתיחת הפקולטה לרפואה של האוניברסיטה העברית ביוני 1949, באחד מבנייני מגרש הרוסים, זוכה לטקס בהשתתפות דוד בן גוריון, גולדה מאיר ושגריר ארה"ב הראשון בארץ. רטט מעורר בלב, טקס מילוי צוואתו של בנימין זאב הרצל, להיקבר במדינה היהודית כאשר תקום. ארונו שהוטס מוינה, עבר בחוצות ירושלים באוגוסט 1949 לעיני אלפי תושבים, שעמדו על המדרכות ונתנו לו את הכבוד האחרון. הארון נישא בידי שרי הממשלה ונטמן בהר הרצל לקול צלילי "התקווה", בהשתתפות קהל רב. אחת הפרשיות הסוערות בתולדות המדינה, היתה פרשת השילומים מגרמניה. דוד בן גוריון העלה את הנושא לדיון בכנסת (ב-9 בינואר 1952), בדבר האפשרות לקבלת פיצויים מגרמניה לניצולי שואה ולמדינת ישראל. תנועת החירות בראשותו של מנחם בגין, הובילה התנגדות עזה לקבלת פיצויים מגרמניה שתתפרש כמחילה לפשעי הנאצים ולעם הגרמני. הסרטון מיום זה מראה כי ביום הדיון בכנסת, מנחם בגין אירגן הפגנת המונים בכיכר ציון, נגד מדיניות הממשלה. ההמון הנלהב פנה בהסתערות על הכנסת, שהיתה אז ברחוב המלך ג'ורג', ניסה לפרוץ את מחסומי המשטרה, השליך אבנים על הבניין שניפצו שמשות ואף חדרו פנימה.

היומנים אמנם בשחור-לבן וחלקם ללא קול או עם קול חלקי - אך הם פיסות היסטוריה ויזואלית ומשלימים את לימודי תולדות היישוב והמדינה בצעדיה הראשונים - לתלמיד, לחוקר ולגולש המתעניין. בעידן בו לא היתה מצויה טלוויזיה בבתיים, הקטעים מפיחים חיים באירועים ובאישים. "המבט ההיסטורי" של ארכיון הסרטים הדיגיטלי, מעניק את חווית הצלילה לרבים געים מרגשים ומכוננים, בתולדות ירושלים והמדינה. החפץ לצפות בהם טרם עידן הדיגיטציה, חייב היה להגיע לסנימטק ולחזות בסרטונים מתוך תאי צפייה מיוחדים. ההנגשה ושיפור איכות הסרטונים, מאפשרת כיום לחזות בהם תוך ישיבה נוחה בכורסה הביתית. *

לאבני ררך בעשייה התיעורית הישראלית. האוסף האמנותי מונה בשלב זה כ-250 סרטים, שהם מהווים 90 אחוזים מכלל הסרטים העיליתיים שהופקו בישראל מ-1932 ועד ימינו. בשנת 1999 נחקק חוק הקולנוע ונסת, הקובע כי כל סרט הנתמך על ידי אחת מקרנות הקולנוע בישראל, מחייב את מפקיו להפקיר עותק אחר בארכיון הסרטים הישראלי. מסתבר שעור קורם לחוק זה, בחייו יוצרים רבים להפקיר למשמרת בארכיון, עותק אחר מפרי יצירתם.

החומרים של "המבט ההיסטורי", עברו מחקר ומיפוי במטרה להקל על הגולשים מהארץ והעולם. ניתן לחפש את אלפי הקטעים של המגוון הרחב שנאגרו על ידי הקלרת שם הנרשם (ישנם 7,000 נושאים), שם הארס (ישנם 4,000 אישים) והעשורים. עלות בעברית הסרטון התיעודי הראשון הוא של חלוצי האחים לומייה, שהסריטו ב-1896 את הגעתה של הרביבית לירושלים והן ישנו סרט מ-1903, המראה סיור בארץ ומתרכז ביפו ובירושלים. האוסף ההיסטורי מודרך ביומנים חדשות מהשנים 1927-1972, הכוללים את האוסף המקיף של אולפני הרצליה. האוסף כולל את "יומני סרמל" בין השנים 1935-1958 ו"יומני גבע" מ-1958 עד 1972 ויומני נתן אקסלרוד. משלהי שנות ה-1920, אקסלרוד, שהיה צלם ובמאי קולנוע, עבד בחברת חשוכים בחיי היישוב. ב-1935 עדה אירועים חשובים בחיי היישוב. שתייה הוא ייסד את חברת "סרטי הכרמל" שתיעדה דמויות ציבוריות, חיי תרבות ואת כל האירועים הבולטים בארץ. מולדת וכרמל - כוללים 450 יומני חדשות, המשמשים מקור מידע עשיר מימי המנדט ועד שנת העשור לקום המדינה. מדינת ישראל רכשה את האוסף והפיקדה אותו בידי ארכיון הסרטים הישראלי.

הזווית הירושלמית: לגולש הירושלמי "מבט ההיסטורי" צפויים הרבה דגעים מרתקים, כאשר יגלוש בין קטעי היומנים השונים, תוך האזנה לקריינות הארכאית, מלאת הפאתוס והרוויה ברגש ציוני עז.

מהסרטונים הייחודיים הרבים מלפני קום המדינה, נציין אחרים מהם: הסרטון המראה את בנייתו של בית הכנסת ישורון (1935), השלמת המוסדות הלאומיים, והאוניברסיטה העברית בהר הצופים - שזכתה לביקורים תכופים של הנציבים הבריטיים. בתגיגות העשור להקמתה של האוניברסיטה ב-1935, נואמים ד"ר חיים וייצמן וד"ר יהודה מגנס (נשיא המוסד) - ולצדם יושב מנחם אושיסקי. הלוחית הרב קוק באותה שנה, זוכה לסרטון בו רואים המונים המלווים את הרמות הנערצת בדרכה האחרונה. סרטון מ-1934 משמיע את התפילה הראשונה, המוקלטת ליד הכותל המערבי. סרטון ב-1937 מבליט את העוני בשכונות דלות, ואת העזרה הכספית והרפואית שהגישה לתושביהם, המחלקה לעבודה סוציאלית בהסתדרות